

SITUAȚIA POLITICĂ A ORAȘULUI TÎRGOVIȘTE ÎNTRE ANII 1639 — 1660

Luminița Oproiu
Dr. Mihai Oproiu,

Începînd cu anul 1639 Tîrgoviștea a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare, cu schimbări profunde în evoluția ulterioară a orașului de la poalele dealurilor. Timp de două decenii orașul și-a redobîndit rolul de principală reședință domnească.

Măsura luată de domnie reprezenta un prim început pentru o politică statornică și de perspectivă. Anul 1639 a fost deosebit de frămîntat, plin de vești rele pentru domnul Țării Românești. Se știa încă din primăvară despre faptul că Vasile Lupu a reușit să obțină la Poartă mazilirea lui Matei Basarab. Faptele au confirmat că cele auzite nu erau un simplu zvon, Vasile Lupu trimițîndu-și fiul, pe Ioan, la pașa de Silistra, pentru a-l așeza pe scaunul Țării Românești. Primind daruri de la Matei, pașa a declarat că nu poate îndeplini dorința voievodului moldovean, sultanul neavînd cunoștință de schimbările dorite. Spre toamnă, zvonurile au fost reluate, culminînd cu hotărîrea de la 2 noiembrie 1639 luată de sultan prin care Matei era mazilit. Spre Moldova se trimitea Schemni-ceauș pentru a instala acolo pe Ioan. Pașa de Silistra și tătarii primiseră ordin să sprijine pe Vasile Lupu pentru a se instala ca domn în Țara Românească. La 22 noiembrie acesta era la Focșani și se intitula domn peste amîndouă țările.¹

Sultanul se adresa și mării boierimi muntene avertizînd-o să nu intervină „căci... nu vor rămîne nepedepsiți“, amenințîndu-i că „îi va șterge de pe pămînt și pune turci să locuiască în el“.² La porunca de mazilire a sultanului, Matei Basarab a răspuns cu un memoriu al boierilor țării, care lăudînd buna gospodărire a voievodului, cereau menținerea în scaun a acestuia, acțiune concepută cu scopul de a cîștiga timp.

Tabăra moldovenilor se situase prin părțile Teleajenului și Prahovei, atacul lor îndreptîndu-se spre București. Matei Basarab l-a așteptat pe Vasile Lupu pe Teleajen, la adăpostul întăriturilor. Nereușind să-l atragă la luptă în cîmp deschis, moldovenii au început să se răspîndească după jaf.

În acel moment, călărimea munteană a trecut Prahova și a surprins pe moldoveni, obținînd o însemnată victorie la Ojogeni. Printre cei prinși se afla și imbrohorul trimis pentru schimbarea domnului.³

---

1. N. Iorga, Studii și documente, vol. IV, p. 153 și următoarele.

2. Ibidem.

3. Ibidem.

23 Xi 1639

Din Tîrgoviște, la 12 decembrie 1639, Matei Basarab scria lui Gheorghe Rakoczy, așteptînd sfîrșitul pericolului.⁴ Profitînd de această victorie, Matei Basarab a hotărît să stabilească definitiv reședința domnească la Tîrgoviște, măsură ce se caracterizează prin curaj și subliniază politica sa de independență față de Imperiul otoman.

La începutul anului următor/murea violentul sultan Murad al IV-lea. Ioan, fiul rivalului său se sfîrșea la Constantinopol. În primăvara anului 1640/ambasada munteană încheie la Brașov un nou tratat de alianță cu principele Transilvaniei ce cuprindea îndatoririle din 1636⁵ Cu prilejul chemării la Dașcov din vara aceluiași an, unde Matei Basarab trebuia să vină cu trupe, și cînd turcii se pregăteau să-l prindă, încunoștiințat asupra intențiilor, a pretextat boala și a trimis numai trupe.⁶

În primăvara anului 1640, cînd solul polon Voicieh Miaskowski se îndrepta spre Constantinopol, a trimis de la Rîmnicul Sărat un reprezentant al său la Tîrgoviște cu scrisori către domn. Ajuns la 25 martie în București, o numea încă „capitala Țării Românești“, deși domnul se afla „la Tîrgoviște“.⁷ Era și normal, căci solul polon nu avea de unde să știe schimbările interne petrecute într-un timp scurt. Aici întîlnea pe „ceaușul sultanului otoman“, care „pleca din București, mergînd spre Tîrgoviște unde locuia atunci domnul“ aducîndu-i „din partea sultanului caftanul și sceptrul, întărindu-l în stăpînirea țării“.⁸

Momentul era bine sesizat și foarte semnificativ, căci turcii nereușind să-i impună vechile hotărîri, recunoșteau domnia și o dată cu aceasta și schimbările făcute de domn, printre ele figurînd și mutarea capitalei în orașul de la poalele dealurilor.

În septembrie 1640. Baksic, bun cunoscător al țării, relatează că „Tîrgoviște (era) orașul în care își are reședința domnul Țării Românești“, subliniind că, „mai avea o reședință la București“ unde „mai înainte... ședea mereu“. Acum „s-a mutat la Tîrgoviște“, deși din cînd în cînd mai venea și în vechea reședință. Baksic cunoștea chiar că domnul „a strămutat pe toți ostașii săi care locuiau în București“ împreună cu familiile și tot avutul lor“, amintind că atunci „cînd ne aflam noi la Tîrgoviște, tocmai își clădeau casele“.⁹

Bartolomeo Locadello, negustor venețian, mărturisea în 1641 „că mai înainte domnia Țării Românești și chiar și cel de astăzi, obișnuiau să aibă reședința în București“. Se arăta însă că „de vreun an, Matei Basarab a mutat-o la Tîrgoviște pentru ca să fie în mai mare siguranță, nefiind în legături bune cu Poarta“, Bucureștii fiind numită „fosta reședință a domnului“.¹⁰ Se cunoștea și faptul că „Tîrgoviștea era localita-

4. A. Veress, Documentele privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, vol. X, Buc., 1938, p. 63-68.

5. Ibidem, p. 67-68.

6. Ibidem.

7. Călători străini despre țările române, vol. V, p. 158.

8. Ibidem, p. 172.

9. Ibidem, p. 217.

10. Ibidem, p. 34-35.

tea cea mai însemnată din Țara Românească“, domnul dispunând de „un palat foarte bun înconjurat cu ziduri... pentru paza sa, el ținând în permanență 100 de archebuzieri care se schimbau în fiecare sîmbătă“. ¹¹

Și documentele interne au consemnat acest important eveniment, în 1677 amintindu-se că „în zilele răsposatului Matei vodă“ s-a mutat domnia „în Tîrgoviște“. ¹²

Restabilirea reședinței domnești la Tîrgoviște în jurul anului 1640 a avut urmări deosebit de importante pentru oraș. A crescut în primul rînd numărul locuitorilor. Încă din toamna anului 1640 se considera că erau „peste 4000 de case de schismatici“, ceea ce însemna că erau peste 20.000 de suflete. ¹³ Se afirma că erau „60 de biserici“, afară de mănăstiri.

Impresionat de numărul celor care „își clădeau casele“, Bartolomeo Locadelli socotea „că ar putea fi în acel oraș peste 7.000 de case, locuite de vreo 40.000 de suflete“. ¹⁴

Mutarea reședinței domnești la Tîrgoviște nu a rămas fără urmări edilitare, realizate din inițiativa domniei. La 27 august 1640 se sfîrșea de dres „întru cheltuiala“ domnului Mitropolia din oraș „fiindu aceasta... veche și în părăsire“. ¹⁵

Schimbarea aspectului era sesizat de călători care afirmau că „era mare și... frumoasă“, acoperită cu plumb, unde „se afla reședința mitropolitului“.

După 1640 a sporit considerabil numărul slujitorilor și oștenilor care însoțea pe domn, menționați des în documente: Oprea dar(ăbant) ot Trăgoviște“, căpitanul Tănasiu ot Tîrgoviște, care cumpăra de la Manea din Tița, ocină la Fieni. Neagul „vătaf de aprozi și postelnici“, cumpăra o vie „aici în oraș în Tîrgoviște lângă biserica Pîrvului postelnic“. Și Martin „vătah za țarigrădeni“ cumpăra „vie în dealul Tîrgoviștei în Fețe pre calea dealului mănăstirii“, fiind amintit cu acest prilej și Sima „vătah za dărăbanți“. Printre martori se menționau „Necula iuzbașa, Novac iuzbașa, Gligore iuzbașa, Curtu călăraș de Tarigrad, Hriza, Cîrstea și Vladul călărași de Țarigrad“.

Erau amintiți „Oprea, Neagoe, Radu i Stan... slujitori dărăbanți...“, precum și Neagul „vătaf za postelnice“. Unii din oșteni proveneau din împrejurimi, cum era cazul căptianului Tănasiu „carele au fost vătaf de pe aici“. ¹⁶

În strînsă legătură cu deplasarea unui număr însemnat de militari, după cum era și firesc, numărul meșteșugarilor a fost în continuă creștere, fiind întîlnite nume noi, cu ocupații strîns legate de dotarea armatei. Limbărel, Stratim Berteș, Costea zălar, Vladul chevărar, Petru șelariu și alții s-au stabilit în oraș contribuind la creșterea numărului de locuitori și la înflorirea vieții economice. ¹⁷

11. Ibidem.

12. Arh. St. Buc., Mănăstirea Sf. Ioan din București, XII 7.

13. Călătorii străini... V, p. 34-35.

14. Ibidem.

15. R. Gioglovan, M. Oproiu, Inscrîpții și însemnări din județul Dimbovița, p. 70.

16. G. Potra, Tezaurul documentar al județului Dimbovița, p. 211—212, 216—242, 244—245, 274—278.

17. Ibidem, p. 220, 254.

Desfășurind activități comerciale aducătoare de însemnate venituri, cupeții erau numeroși, mulți dintre ei fiind „bogați și puternici“, făcând importante afaceri „în Germania, Polonia și în toată Turcia“.¹⁸

Se întilneau numeroși slujbași domnești, documentele amintind de „pircălabi de curte și vătăfi“.¹⁹

Sesizând schimbările esențiale petrecute în urma stabilirii reședinței domnești, Baksic constata că locuitorii acestui oraș erau mai șlefuiți decît ceilalți de prin alte părți din Țara Românească, deoarece, orașul este cercetat de multă lume, el fiind reședință domnească“.

Mai mult ca altădată, datorită și înmulțirii populației se poate sesiza o primă împărțire administrativă a orașului în „mahalale“. Se întilneau menționați de documente „popa Simion den mahala“ și popa Stoica ot mahala“,²⁰ ceea ce ne determină să considerăm că împărțirea se făcea pe parohiile bisericesti, preotul fiind cel care dădea și numele mahalalei. De altfel, mărturia lui Paul din Alep, referitoare la „plimbarea sa prin cartierele orașului“ vine să confirme această împărțire administrativă. Cu ocazia unei cercetări făcute în 1653, domnul afirmă cu prilejul unui litigiu că „i-a trimis la mahala și la oameni buni“, care „le-au știut lucrul“.

Spre sfîrșitul perioadei documentele amintesc de „popa Radul de sus de la sfeti Ghiorghie“, folosindu-se o denumire care se menține și azi.

În același timp, în cuprinsul orașului și în împrejurimi a sporit numărul proprietăților boierești și mănăstirești.

În 1641, Matei Basarab, întărea lui Radu vel vistier partea lui Hrizan postelnicul din Doicești, apoi lui Drăghici spătar snă Panei logofăt „două pimnițe cu locul cit iaste aicea în Țirgoviște“. De o atenție aparte s-a bucurat marele vornic Dragomir căruia i se dăruiau „mori... în orașul domniei mele în Țirgoviște și în josul orașului... grădini și vii, fără vinărici“, precum și loc de arătură... cu livezi de fin“,²¹ primite pentru diferite slujbe.

Și mănăstirile au reușit să-și extindă proprietățile prin noi cumpărături sau danii. Mănăstirea Mărgineni, Radu Vodă, Snagov sau Dălgopol cumpăra „case cu pivnițe“, grădini, vii și vaduri de moară.

În Țirgoviște se întrunea divanul domnesc prezent aproape în permanență, elaborînd noi măsuri, luînd hotărîri și întărind documente cu autoritatea și prestigiul său.

După cîțiva ani de la mutarea reședinței domnești/solul polon Nicolae Beganowski, trimis de Vladislav al IV-lea la Constantinopol, în suita căruia se afla Oswiecin, călător pasionat ce vizitase marile orașe europene, trecînd prin Țirgoviște în decembrie 1643, fusese primit cu „multă bunăvoință din partea domnului Țării Românești, mai ales la

18. Călători străini..., V, p. 216.

19. G. Potra, op. cit., p. 232—233 ; 262—263; 244—245.

20. Ibidem, p. 220—221.

21. Ibidem, p. 231—232.

Țirgoviște, unde ne-a primit el însuși și ne-a tratat cu foarte mari dovezi de cinste”, dăruind „atît pe sol cît și pe ceilalți”.²² Cu această ocazie, Bucureștii nici măcar nu sînt amintiți, eveniment ce nu reprezintă doar o simplă întîmplare, ci simbolizează importanța deosebită a noii reședințe. D. Berindei sesizează că „noua deplasare a capitalei nu are totuși caracterul mutărilor anterioare, Bucureștii rămînînd scaun de domnie și cel de-al doilea oraș al țării” subliniind rolul preponderent al Țirgoviștei în această perioadă. Devenită principală reședință domnească, Țirgoviștea a jucat după 1640 un rol de primă mărime politic, economic, social și cultural, rivalizînd cu multe orașe din estul și sud-estul european în ceea ce privește buna organizare, mărime și importanță. Este o perioadă de prosperitate și liniște cînd în „țara lui, — mare cu mic se bucura și de laudă lui Dumnezeu, pentru domn bun”, avînd „pace și odihnă dăspre toate părțile” și „fieștecare avea hrană den dăstul”. Matei Basarab a luat măsuri care au făcut schimbări structurale în oraș și în împrejurimi. Inițiativa domnească este deosebit de amplă cuprinzînd ample lucrări de construcție, fortificări și reorganizări. Acum orașul este înconjurat de o nouă centură de apărare. Letopisețul Cantacuzinesc mărturisea că „s-au îndemnat Matei vodă de au făcut cetatea din Țirgoviște de iznoavă”, ridicînd „zid de lemn de jur împrejur, săpînd și un șanț cu multă oste-neală”.

Cunoscut și astăzi sub numele de Șanțul cetății, fortificația realizată pleca din malul Ialomiței, înconjura orașul pe la nord, vest și sud și consta dintr-un șanț adînc de cca. 3 m. și larg tot de cca. 3 m., dublat pe dinăuntru cu un val de pămînt și pietriș, cu înălțimea de cca. 3 m., deasupra căreia se înșirua un gard din bușteni groși în forma unui zid. Fortificația era prevăzută cu mai multe porți de intrare, cunoscîndu-se azi în pricioare doar poarta Dealului. Urmele celorlalte porți s-au descoperit cu ocazia unor lucrări de canalizare. În 1915, pe actuala stradă Nicolae Bălcescu, Virgil Drăghicenu întîlnea urmele porții Bucureștilor, constatînd, că avea același plan ca cea a Dealului. Poarta Dălgopolului se descoperea în 1966 pe calea Cîmpulungului, în dreptul șanțului cetății, avînd axul porții pe strada Pîrvan Popescu.

Prin măsurile luate, Țirgoviștea devenea cel mai întărit oraș din cuprinsul Țării Românești. Se pare că amplele lucrări au fost supravegheate de însuși nepotul domnului, Diicu Buicescu, care se mîndrea cu această sarcină, consemnînd la 1645 că „a fost ispravnic de a zidit și cetatea Țirgoviștei”.²³

Interesul acordat de domnie pentru fortificare a continuat, luîndu-se și alte măsuri. În jurul reședinței voievodale s-a ridicat un nou zid de incintă care extindea substanțial spațiul vechii reședințe voievodale, lucru consemnat și de Paul din Alep.

Reieșea că se concepuse un sistem de apărare unitar și bine realizat prin ridicarea unor obstacole succesive care să poată organiza o apărare de durată și eficientă, care să răspundă progresului tehnicii militare din epocă.

22. Călători străini..., V, p. 193.

23. I. Ionașcu, Biserici, chipuri și documente din Olt, Craiova, 1934, p. 41.

Paralel cu realizarea unor noi fortificații, Matei Basarab a conceput ample măsuri constructive la principalele edificii laice și religioase, urmărind să le înnoiască și să le transforme în conformitate cu cerințele timpului.

Printre primele măsuri luate a fost și repararea bisericii metropolitane, care fiind „veche și în părăsire“ a „dres-o întru cheltuiala dumnealui“ ispravnicul lucrării fiind „credincios boiarinului măriei sale Marco Danovici... nevoind cu tot deadinsul pînă au săvîrșit“.²⁴ Lucrările erau terminate la 27 august 1640, și erau concepute în așa fel încît să transforme „reședința metropolitană într-una ce nu-și avea pereche în aceste regiuni“, avînd și un palat „foarte măreț“, unde se afla „apartamentele mitropolitului“, cu pereții zugrăviți „în diferite chipuri, cu portrete ale sfinților“, cu chilii, clopotniță, trei curți interioare și o „întinsă grădină“, care avea „în față o fîntînă cu apă curgătoare“, cuprinzînd o suprafață ce impresiona pe contemporani, care sesizau că întregul ansamblu era „suficient pentru un mare oraș“.²⁵

Acțiunea urmărea să dea prestanță mitropoliei Țării Românești, care în această perioadă devenise o adevărată apărătoare și sprijinitoare a popoarelor ortodoxe din Balcani.

Paralel cu amplele lucrări de la mitropolie, domnia a inițiat mari lucrări la Curtea domnească, care au avut ca scop modernizarea întregului ansamblu constructiv, urmărind realizarea unei mai bune funcționalități. Vechile „case domnești au fost refăcute și mărite“. Se făceau modificări la casa veche a lui Mircea cel Bătrîn, accesul în beciuri fiind modificat prin construirea a două tainițe spre nord-vest, amenajîndu-se o scară din lespezi de piatră. Se construiește un etaj parțial, precum și alte modificări. Se realizează o nouă construcție situată în perimetrul numit al casei Aramă, scos la iveală de săpăturile arheologice din 1976, precum și o baie de abur realizată în imediata apropiere a caselor domnești.

Unele din vechile construcții au necesitat consolidări și modificări esențiale în ceea ce privește funcționalitatea. În urma construirii unor noi ziduri de incintă, turnul cunoscut sub numele de „Chindia“ nu se mai afla situat în zona de apărare și din această cauză a încetat să exercite un posibil rol de poartă de acces. Credem că în această perioadă s-au astupat bolțile de pe laturile de nord și sud și au fost întărite cele de pe latura vest.

Modificările efectuate la turnul Chindiei au permis ca în această perioadă să capete noi destinații și funcțiuni. Înălțat și întărit, situat către „mijlocul curții“ devenise „colosal... foarte înalt și servind de fanar pentru ceasornicul orașului“.²⁶ Se prea poate ca din turn să se fi supravegheat și șanțul cetății, comandantul unei eventuale apărări intervenind cu energie acolo unde era cazul prin punerea în mișcare în mod eficient a rezervelor.

24. R. Gioglovan, M. Oproiu, op. cit., p. 70.

25. Călători străini..., VI, p. 218.

26. Ibidem, p. 210.

Multe alte schimbări au contribuit la înfrumusețarea orașului. În cuprinsul orașului sînt ridicate noi construcții mari și interesante. S-a reconstruit din temelii mănăstirea Stelea din inițiativa lui Vasile Lupu „săvîrșită... în luna lu septembrie 7 și anul 7154 (1645). Alături de biserică s-a construit „casa egumenească“, și s-a refăcut ansamblul întregului complex mănăstiresc, fiind înconjurată de două ziduri de apărare. Însuși Matei Basarab construiește biserica Sfinții Împărați și reface biserica Sfîntul Nicolae în Tîrgul de Sus. Din inițiativa marilor dregători sau orășeni sînt edificate acum și alte monumente ca bisericile : Tîrgului, Crețulescu, Sfîntul Nicolae Siumleasa, Sfîntul Ioan Botezătorul, Vărzaru, și altele.

Sporirea populației din oraș a determinat domnia să reînființeze vechea baie distrusă de Leon vodă, considerînd-o foarte importantă pentru menținerea curățeniei, Matei Basarab văzînd în aprilie 1642 „această bae... stricată și căzută“ s-a apucat „de o am făcut și însumi am pus domnia mea ispravnic pre cinstitul boiariul domnii mele jupan Gheorghe biv vel vistiar de au făcut această bae ce scrie mai sus cu cheltuiala domnii mele de iznoavă și din temelie“,²⁷ dăruindu-o mănăstirii Căldărușani.

Aceste „băi calde... cu frumoase cupole“ au fost admirate și de Paul din Alep care le întîlnea situate pe malul riului, unde „o mică moară conducea apa“ la două despărțituri, una pentru bărbați și alta pentru femei“.²⁸

După cum era și normal casele construite în această etapă se deosebesc de cele din partea anterioară, fiind mai mari, mai încăpătoare, cu mai multe anexe și realizate dintr-un material mai durabil. Documentele amintesc de „case cu pimniță de piatră“ înconjurate cu grădini și de locuri întinse. Se observă că prețul de vînzare al caselor este ridicat, deși aceste vînzări se făceau rar, de multe ori în momente de cumpănă.

Tot din inițiativa domnească, înlocuindu-se probabil vechiul apeduct din lemn realizat în timpul lui Petru Cercel se realiza acum unul nou, din cărămidă și olane care asigura reședința domnească cu apă proaspătă din dealurile Teișului. Independent de inițiativa domnului, mitropolia a inițiat și ea lucrări asemănătoare care aduceau apă la palatul metropolitan pentru artezienele și bazinele ce înfrumusețau vastele grădini.

În ciutăria domnească de la poalele mănăstirii Dealu, domnia s-a preocupat îndeaproape de înfrumusețarea acestui loc de destindere și recreere.

Dintr-un document posterior se amintea despre „fintina lui Matei vodă“, permițîndu-ne să considerăm că era tot o realizare a acestei perioade.

Măsurile luate pentru amenajarea împrejurimilor au fost de mare amploare. Spre sudul capitalei, Matei Basarab a realizat o lucrare de

27. G. Potra, op. cit., p. 212—214.

28. Călători străini..., VI, p. 145.

mare amploare numită de documente sub numele de „heleșteul lui Matei vodă“. Impresionanta construcție avea o lungime de 13 km., o lățime de 800 m., fiind situată de „un dig înalt de 8 m.“, apa avînd adîncimea de „pînă la 5 și 6 m.“

Toate aceste inițiative au făcut ca schimbările să fie evidente, după un deceniu orașul fiind găsit foarte înfloritor, în permanentă ascensiune, fiind considerat ca un „mare“ oraș, asemănător „cu Alepul și Damascul“.²⁹

În mare parte, noul aspect al orașului se datorase inițiativei întreprinzătorului domn care a știut „să șază cu pace dăspre toate părțile, domnind și judecînd țara foarte bine și cu dreptate“, acordînd o atenție deosebită Țirgoviștei, care a cunoscut acum, în acest deceniu (1640—1650) cea mai mare înflorire și dezvoltare.

Către sfîrșitul domniei însă relațiile cu Vasile Lupu s-au stricat și asistăm la noi înfruntări armate. Trebuind să oprească invazia celui care îl ataca, Matei Basarab a plecat „cu toată curtea lui den Țirgoviște duminică 15 deni 7161 (1653)“, făcînd „la sat, la Finta pe apa Ialomiței“, tabără și șanțuri, așezîndu-i cineși în rîndul dău, învățînd pe toți“. Dînd dovadă de curaj, Matei obținu o strălucită victorie, dar nu și-a mai putut regăsi și liniștea. În primul rînd este nevoit să asiste la moartea prematură a soției sale, înmormîntată în biserica domnească. Apoi trebuie să facă față nemulțumirilor tot mai pronunțate ale armatei, care antrena la agitații întreaga populație.

Se consemna că întregul oraș era în mișcare, „dorobanții și seimeonii... să îndrăciseră de să nebuniră și începură a nu-l băgare în seamă“ pe domn, mai mult „ci-și bătea joc de dînsul și în toate zilele zbierau în curtea lui“. Se știa chiar că răsculații năvăliseră în casa domnească, cerînd să li se plătească banii promiși cu ocazia victoriei de la Finta, amenințînd că altfel vor împărți singuri banii din visterie.

Cronicarul Radu Popescu afirma că răsculații „strigau pen curtea domnească că să le dea lefi, căci ei au bătut războiul ce au avut loc cu Vasili vodă și zicea lui Matei vodă să să ducă să să călugărească, că nu le mai trebuie să le fie domn, bătrîn fiind și bolnav“.

Cu această ocazie se preciza și faptul că dorobanții învinuiseră pe Ghinea Tucala vistiernicul și pe Radu Vărzarul armașul“ că ei nu lasă pe Matei vodă să le dea lefile“.

Întregul oraș a fost cuprins de ample frămîntări, cei doi boieri negăsind refugiu nici măcar în palatul domnesc. Matei Basarab „zăcînd bolnav în pat din pricina răni“, privea neputincios cum erau „duși afară din țîrg“ și unde cei doi membri ai sfatului domnesc „au fost sfărîmați cu săbiile“, „în mijlocul poporului“.

Răscoala a cuprins cu iuțeală întregul oraș. Deși știrile sînt puține se reliefează cu claritate că sînt atacate și casele altor boieri mari, sfetnici ai domnului. În acest iureș au căzut, printre alții și marele clucer Socol Cornățeanu, atacat și ucis de dorobanți chiar în casa sa. Multe case boie-

29. Ibidem, p. 119.

rești au fost „prădate foarte rău“, și „să îngrozise toți boierii de frica lor“.³⁰

Neputînd să ia nici o măsură, întregul oraș de reședință fiind în totalitate în mîinile răsculaților, Matei Basarab a cerut ajutor lui Gheorghe Rakoczi al II-lea, aflat în tabără lângă Feldioara. Acesta a trimis în grabă o armată numeroasă, care a determinat pe răsculați să se împace cu domnul țării, față de care se „legau din nou în credință față de voievod... jurînd pe evanghelie“.

Deosebit de puternici, răsculații au dispus de întregul oraș, potolirea mișcării fiind vremelnică. După retragerea trupelor lui Gheorghe Rakoczi nemulțumirile au reînceput, ultima jumătate de an a domniei lui Matei Basarab fiind foarte frămîntată.

Cînd Matei Basarab „după ce... s-au vindecat... la picior, eșit-au în preumblare către Argeș“ în toamna lui 1653, „dorobanții și seimenii i-au închis porțile și i-au ieșit înainte, la șanțul cel mare... oprind pe domnul lor ca să mai intre în cetate, zicînd că de acum înainte nu le mai trebuie să le fie domn“.

Bătrînul domn a fost lăsat să pătrundă în Țirgoviște numai în urma promisiunii că va da bani „din dăstul“ răsculaților. Răscoala a continuat avînd un profund caracter antiboieresc „aruncîndu-se ca niște lupi flămînzi și ziua și noaptea zbiera și umbla pre la casele boierilor, ca niște calici, de-i pedepsea“ și „nimenile nu le putea sta împotriva“.

Radu Popescu cunoștea că „cu necazuri ca acestea a petrecut toată iarna „domnul țării, în primăvară, fiind hotărît să aducă pe tătari ca să potolească freamătul răscoalei“.

La 9 aprilie, în mijlocul armatei răzvrătite și a orașului foarte agitat Matei Basarab își dădea obștescul sfîrșit fără să se fi pus capăt nemulțumirilor, fiind înmormîntat la biserica domnească.

Succesorul său, Constantin Șerban privește spre București, unde primește de altfel și numirea.

Sosit la București, încă din mai 1654 s-a preocupat de înfrumusețarea acestuia. În Țirgoviște vechile lucrări începute au continuat. În noiembrie 1654 se sfîrșeau lucrările la biserica sfîntul Nicolae, ctitoria lui „jupan Mirco vel căpitan za sîrbi i jupanița ego Ioana“.

„Domnia nu a rămas la București prea mult, căci la 17 februarie 1655 era reluată mișcarea seimenilor și dorobanților și care a fost acum mult mai violentă. Sfătuit de Gheorghe Rakoczi, Constantin Șerban s-a retras la Țirgoviște pentru a fi mai aproape de Transilvania.

Revenit la Țirgoviște unde răscoala a avut o intensitate mai mică, Constantin Șerban a luat unele măsuri prin care atenua mișcarea avînd grijă ca reședința să fie „plină cu trupe“ sau intervenea energic ucigînd „la porțile Țirgoviștei“ și înfigîndu-le capetele în țeapă tuturor celor potrivnici.

Conștient de necesitatea de a atrage pe orășeni porunca construirea unei chilii în apropierea bisericii Sfintei Vineri care urmau „să fie

30. R. Gioglovan, M. Oproiu, op. cit., p. 139.

odihnă creștinilor care cad în nevoie-.

Bisericii domnești i se dăruia un teasc de argint aurit luându-se și alte măsuri prin care se urmărea înfrumusețarea orașului.

Din documentele interne reiese că acum avea loc o intensă activitate. Se efectuau numeroase vânzări și cumpărări de case cu pivnițe, grădini și mai ales vii. În Țirgoviște întocmeau acte importante mai mulți grămăticii printre ei numărându-se Necula log. Boldici, Stroe logofătul și Stoica logofăt Serbanovici.³¹

Tot la Țirgoviște, în aprilie 1657, era primit Clas Ralamb, solul regelui suedez, întâmpinat cu o pompă deosebită de două sute de nobili ce călăreau „cei mai frumoși cai turcești” și erau îmbrăcați „în haine felurite, unii în zale, alții cu piei întregi de leopard, pantere și tigru”, precum și „pene lungi și împestrițate ca niște aripi de vultur”.

Din păcate, alianța cu Gheorghe Rakoczy a avut urmări negative. Principele Transilvaniei fiind antrenat în lupta pentru ocuparea tronului Poloniei a fost sprijinit și de domnul Țării Românești, fapt ce a dus la nemulțumirea Porții. Prăbușirea lui Gheorghe Rakoczy al II-lea a determinat și înlocuirea lui Constantin Șerban, la 16 ianuarie 1658 cu Mihnea al III-lea.

Deși Constantin Șerban a hotărât „să nu plece din Țirgoviște” luând măsuri de fortificare. Se sapă aici „un șanț afară de ziduri ca să-și întărească pozițiunea sa”, dar cînd turcii și tătarii își făcuseră apariția, se retrase spre Bran.

Orașul a fost prădat și incendiat fără milă. Paul din Alep subliniind că „nenoricirea era teribilă” cu atît mai mult, cu cît „mulți dintre locuitori... necrezînd în fuga lui Constantin, îl socoteau că a fost victorios”.³² Se organizează o rezistență puternică la Stelea, dar odată cu căderea nopții, ultimii soldați se retrag.

În oraș au fost omoriți mulți locuitori. Se cunoștea și că „un mare număr a fost dus în captivitate”. Bisericii Stelea i s-a pus foc, deși „era plină cu lăzi și provizii de-ale poporului”. Tătarii au jefuit tot ce se mai afla, deschizînd pînă și mormintele. Apoi au pus foc palatului mitropolitan și bisericii, de asemenea și bisericii din curte. Martori oculari povestesc că „focul nu încetă pînă ce nu distrusese cea mai mare parte din acest oraș nenorocit”.³³

La 23 februarie 1658 Mihnea al III-lea intra în Țirgoviște împreună cu pașa care îl susținea, dar „din cauza lipsei de hrană se zice că ar fi mincat numai carne, negăsindu-se pîine”, încheind că „nici nu era cine să o facă”. De aceea hotărîrea să se întoarcă la București, pașa ordonînd „ca toată Țirgoviștea, cu ziduri cu tot, să fie dată focului, spre răzbunare că Constantin vodă dăduse pradă focului Bucureștii”.³⁴

Letopisețul cantacuzinesc preciza că Mihnea „s-au așezat aici în scaun, în București” unde a luat măsuri pentru organizarea armatei,

31. G. Potra, op. cit., p. 298—300 ; 306—307 ; 303 ; Arh. St. Buc., Mănăstirea Cim-pulung, LX/34.

32. Călători străini..., vol., VI, p. 25.

33. Ibidem, p. 251.

34. Ibidem, p. 252.

bătu monedă și adoptă ca stemă, vulturul bicefal ce amintea de Bizanț.

Țirgoviștea distrusă și părăsită își vindeca greu rănilile. Evlia Celebi știa că/deși orașul fusese cucerit de mai multe ori/reușise „să fie iarăși locuit și prosper“, subliniind că mai înainte „fusese foarte mare“, avînd în prezent încă multe ruine“. Mărturia aceasta datează din toamna anului 1659 dovedind că viața își reluase cursul, deși nu se putuseră înlătura întrutotul amintirea luptelor. Încă din vara anului 1658 se efectuau vînzări de prăvălii „în oraș în Țirgoviște între prăvălia mea și între pivnițele... ce am vîndut noi nașului Iorgăi“,³⁵ aceasta dovedind că viața reintrase în normal.

Plecat în expediție alături de turci împotriva Ardealului, Mihnea al III-lea nu a reușit să atragă marea boierime la lupta antiotomană. Reușind să se explice căpeteniei otomane, a trecut la represii, omorînd membrii marii boierimi. În casele domnești din Țirgoviște era ucis Preda Brîncoveanu care ținea loc de caimacan. Pentru a-i prinde pe Cantacuzini se trimitea poruncă „la Odor căpitanul de au mers cu țirgoviștenii și cu toți plăieșii Ialomîței“.³⁶

În ianuarie 1659 se reorganizează la Țirgoviște un interesant sinod, pe care Iorga îl considera că trebuia să fi avut sarcina de a declanșa o puternică cruciadă.

Din Țirgoviște a plănuit Mihnea o puternică răscoală antiotomană, începută prin uciderea boierilor care îi erau împotriva. Letopisetul cantacuzinesc sublinia că „mulți boieri, aruncîndu-i din casele domnești jos, cu lanțurile în grumazi“, dorobanții „călcîndu-i cu picioarele și bă-tîndu-și joc de trupele lor“.³⁷

„Iară Mihnea vodă ce au gîndit“, a strîns „toate oștile“... și „călărimea o rindui împrejurul țirgului Țirgoviștii, iar pedestrima o slobozi în turci“, care „fără de sfiială au și dat cu sabia în turci, făcînd multă moarte într-înșii obținînd victorii.

Din păcate, Rakoczy a fost înfrînt, Mihnea „să învîrteji înapoi cu multă grijă pînă sosi la Țirgoviște“ unde a hotărît să „șază pre loc și să bată cu turcii“.³⁸

Atacată prin surprindere de „armatele lui Conacci Cara Ali pașa și de armatele din Dobrogea și Deliorman“ în Țirgoviște „s-au făcut mari jafuri de mărfuri și bogății, care nu se pot compara“, după aceea „s-a dat foc orașului“.³⁹

Distrus din nou, Țirgoviște a avut mult de suferit. Evlia Celebi găsea că „au rămas în total nouă mănăstiri, construite din piatră... care sînt un fel de fortărețe“. Se arată că pînă și „viile, cît și grădinile erau în ruină“, rămînînd în întregul oraș doar „vreo cînzeci de prăvălii și două hanuri“.

Se începuse reconstrucția a „vreo cincisute de case de scînduri cu șindrila și acoperite cu trestie“.⁴⁰

35. Arh. St. Buc., vrs. 127, f. 312.

36. Istoria Țării Românești (1290 — 1690), p. 135.

37. Ibidem, p. 138.

38. Ibidem, p. 441.

39. Călători străini..., vol. VI, p. 725.

40. Ibidem.

Noul domn Gheorghe Ghica se stabilea „în scaun la București“ unde atacat prin surprindere de Constantin Șerban, s-a refugiat la Giurgiu, dar revine cu ajutor turcesc.

Pentru că era cunoscut faptul că „Tîrgoviștea era (situat) foarte aproape de locuințele de vară ale vilaietului Ardealului“, împărăția a trimis poruncă la Ghica vodă de a surpat cetatea din Tîrgoviște, ca să n-aibă dușmanii împăratului sprijineală acolo“.

Noul domn, Grigore Ghica „la Caracal au ernat, căci curțile domnești din București le-au fost stricat turcii pre (vremea) tatălui său Ghica vodă. cum și la Tîrgoviște le-a surpat“.⁴¹

---

41. Istoria Țării Românești, p. 143.